

KLGF-bladet

nr 65

Medlemsblad för Kalmar läns Genealogiska Förening

Årgång 16,
Nov 2007

Adress: Gullan Olsson, Magistratsgatan 12 B, 392 35 KALMAR

Hemsida på internet: <http://www.klgf.com>

ISSN 1653-087X

Foto: Rune Berkemar

ER-sjön i Emmaboda. Läs mer om detta märkliga namn på sidan 14.

Du kan också läsa i detta nummer:

Skrönan om Per Don och stölden på Flerohopps järnbruk	<i>Sven Slättengren och Jan-Olof Carlsson</i> ...	sid 5
Skonerten AMY av Kalmar	<i>Jan-Olof Carlsson</i>	sid 8
Referat från Hösträffen på Högalid		sid 10
Sofia Nilsdotters strävsamma liv och dramatiska död	<i>Alva Lilja</i>	sid 12
Vad är gravrätt...?	<i>Karl Ekwall</i>	sid 13
Algutsrums kyrka - ett pålitligt riktmärke under många år	<i>Gullan Olsson</i>	sid 16

Redaktionskommittén för medlemsbladet är:

Gullan Olsson, Alva Lilja, Gösta Alexandersson och Jan Jutefors.

Artiklar, frågor och efterlysningar skickas till: KLGf, Ryssbyvägen 15, 380 30 Rockneby

Medlemsavgift 2007: 120:-; familjemedlem: 30:-. Postgironr 436 19 72-5.

Ordförandens spalt...

Året börjar lida mot sitt slut, med långa mörka höstkvällar som är som gjorda för släktforskning. Vad har då året 2007 haft att bjuda på när det gäller forskningen. Jo, lite av varje både för mig och vår förening.

I januari var vi ett litet gäng som åkte till Växjö och forskade på Emigrantinstitutet. Med god hjälp kunde jag följa min Amandas väg från Urshult – Wisconsin – Minnesota. Jag fick hela Amandas familj bestående av make född i Norge och sex barn. Forskningen avslutades med en sökning i amerikanska telefonkatalogen och se; efternamnet fanns kvar i Aitkin, Minnesota. Efter att ha kontaktat två personer där, väntar jag på ett svar från personer som kan vara barnbarn till Amanda. De verkar inte vara intresserade, tyvärr.

Under våren löste jag mitt första fall av en ”fader okänd”. Det mejlades mycket mellan mig och en släkting i Stockholm. Hon letade i sin mammas album och gamla papper och jag kunde med hjälp av namn jag fick hitta en sedan länge ”okänd fader”. Men detta är en historia som kan bli en egen artikel vid senare tillfälle.

Släktforskardagarna i Halmstad var en trevlig tillställning. Många stämmor i andra sammanhang har jag deltagit i, men detta var första gången jag upplevt att man varit tveksamma till att ge styrelsen ansvarsfrihet. Hoppas det var den sista också.

Vår hemsida håller på att förnyas och utvecklas. Det är Henrick i styrelsen som är vår nye webbmaster.

Redaktionskommittén för vår medlemstidning har haft möte. Det är stort behov av insända artiklar

från alla våra forskande medlemmar. Vi kommer att föreslå temanummer i vår tidning. Hjälpt oss gärna med intressanta förslag på teman.

I vår föreningslokal har nyligen fem stugvärdar träffats och gjort upp bemanningsschema för att ta emot intresserade medlemmar som vill sitta i lokalen och forska. Mer information om detta får man då vi inbjuder till Öppet Hus i lokalen.

Vi ska träffas en mindre grupp i styrelsen och diskutera anbytssträffar i föreningen. Jag hoppas vi ska kunna inbjuda till anbyte någon gång i vår.

Väl mött i lokalen!

önskar Gullan

Köp föreningens CD-skivor

Folke Peterssons Byar och
Gårdar i Madesjö, Oskar
och Örsjö

K.A. Björklunds
Ölands Kyrkböcker
Födda Vigda Döda i alla
Ölands församlingar
från 1700 - 1860
några församlingar till
1890 och några till 1930

Priset är 230 kr inkl porto

Sätt in pengarna på
Pg 436 19 72-5 och ange
vilken skiva det gäller.
Glöm inte ditt eget namn
och adress.

Redaktörens ruta:

Vi är alltid i behov av material till medlemsbladet, både långa och korta artiklar.

Det spelar ingen roll om du inte ”kan skriva”, vi hjälper dig att få ihop en bra historia. Skicka gärna med bilder som illustrerar din text. Du ser stopptiderna för ett visst nummer på nästa sida, men du får givetvis skicka precis när som helst. Jag tar med dem i nästa nummer om de inte får plats.

Ingenting publiceras sedan utan ditt godkännande.

Temanummer

Vi behöver material till ett temanummer om migration, dvs in- och utvandring. Det är meningen att det ska komma ut i vår. Skriv om någon i din släkt som har brutit upp från sin uppväxtmiljö och skapat sig en framtid i ett nytt land.

Planerna är att vi regelbundet ska komma ut med vissa temanummer. Ge oss förslag på vilka tema vi ska behandla.

Johan Helmich Roman

Nästa år är det också 250 år sedan den svenska musikens fader, Johan Helmich Roman, avled på Haraldsmåla gård i Ryssby socken. Givetvis måste vi uppmärksamma detta med en artikel, där vi ska försöka reda ut hans anor och ättlingar.

Har du kopplingar till honom på något sätt?

Skriv och berätta!

Jan

Kalmar Läns Genealogiska Förening

Postadress:

c/o Gullan Olsson, Magistratsgatan 12 B, 392 35 KALMAR

E-post: gullan.olsson@netatonce.net

Hemsida: <http://www.klgf.com>

Styrelse:

Ordförande:

Gullan Olsson, Magistratsgatan 12 B, 392 35 KALMAR Tfn: 0480-177 07

E-post: gullan.olsson@netatonce.net

Vice ordförande:

Alva Lilja, Björkenäsvägen 41, 393 59 KALMAR Tfn: 0480- 47 23 12

E-post: alva.lilja@swipnet.se

Sekreterare:

Gösta Alexandersson, Korvmakaregränd 6, 393 64 KALMAR Tfn: 0480- 47 42 42

E-post: alexandersson.gosta@tele2.se

Kassaförvaltare:

Margareta Ågren, Torsgatan 78, 387 34 BORGHOLM Tfn: 0485- 772 02

E-post: yuf746z@tinet.se

Ledamöter:

Birgitta Berkemar, Törevägen 13, 393 64 KALMAR Tfn: 0480- 47 34 86

E-post: birgitta.berkemar@gmail.com

Alva Carlsson, Sveagatan 22, 361 31 EMMABODA Tfn: 0471- 124 96

E-post: alva.carlsson@swipnet.se

Anders Elofsson, Sporr sjö 2143, 380 31 LÄCKEBY Tfn: 0480-607 07

E-post: anders@elofsson.ws

Conny Gustavsson, Tors gränd 3, 385 32 TORSÅS Tfn: 0486- 108 30

E-post: conny.gu@telia.com

Jan Jutefors, Ryssbyvägen 15, 380 30 ROCKNEBY Tfn: 0480- 665 65

E-post: jan.jutefors@telia.com

Suppleanter:

Christer Bäckström, Ludvigsgatan 8, 382 42 NYBRO Tfn: 0481-560 13

E-post: chba@home.se

Nils Eriksson, Spårvägen 8, 385 50 SÖDERÅKRA Tfn: 0486- 216 08

E-post: maijron.nils@telia.com

Henrick Lindell, Spannlandsgränd 17, 393 65 KALMAR Tfn: 0480- 266 86

E-post: henrick@netatonce.net

Siv Mattson, Tre vänners väg 53, 393 59 KALMAR Tfn: 0480- 181 52

E-post: sinima@telia.com

Valberedning: Tomas Alriksson Tfn: 08- 580 198 53

Biblioteksansvarig: Anders Elofsson

Redaktionskommitté för KLGF-bladet:

Gullan Olsson, Alva Lilja, Gösta Alexandersson & Jan Jutefors

Webbredaktör: Henrick Lindell

KLGF-bladet

Medlemsblad för
Kalmar läns Genealogiska Förening

ISSN 1653-087X

Upplaga: 600 ex

Ansvarig utgivare:

Gullan Olsson

Organisationsnummer:

83 24 01 - 2981

Redaktör och layout:

Jan Jutefors

Stoppdatum för manus:

Nr 1 -- 31 december

Nr 2 -- 28 februari

Nr 3 -- 15 juli

Nr 4 -- 30 september

Redaktören förbehåller sig rätten
att redigera innehållet.

Manus skickas till:

Jan Jutefors

Ryssbyvägen 15

380 30 ROCKNEBY

jan.jutefors@telia.com

**Citat ur KLGF-bladet får göras,
om källan anges.** För hela artiklar
hänvisas till författaren.

Författarna är själva ansvariga för
innehållet i artiklarna.

Medlemsavgift 2007:

120 kr

familjemedlem 30 kr

PlusGiro: 436 19 72-5 KLGF

Adressändring:

KLGF c/o Jan Jutefors

Ryssbyvägen 15,

380 30 ROCKNEBY

E-post: jan.jutefors@telia.com

KLGf's Forskarstuga

Släktforskarhjälp på
biblioteken våren 2008

Välkomna alla medlemmar till

ÖPPET HUS

i vår Forskarstuga

Ståthållaregatan 52

Lördagen den 24 november
Klockan 11.00-15.00

Vi bjuder på kaffe

Adress: Ståthållaregatan 52 A, i källaren med ingång från gården.

Här finns möjligheter att forska på Genline, Arkiv Digital och Svar, samt olika CD-skivor.

Två mikrokortsläsare står också till förfogande.

Vi startar vecka 47 och håller på t.o.m. 50, sedan på nyåret från vecka 2 och t.o.m vecka 22.

Öppettiderna är:

Måndagar	kl. 12 – 21
Tisdagar	kl. 09 – 21
Onsdagar	kl. 12 – 21
Torsdagar	kl. 14 – 20
Fredagar	kl. 13 – 18

Telefon till lokalen 070- 282 97 25

Stugvärdarna

Biblioteket i Kalmar

måndag 4 febr 17-20
måndag 11 febr 13-15
måndag 18 febr 17-20
måndag 3 mars 17-20
måndag 10 mars 13-15
måndag 17 mars 17-20
måndag 7 april 17-20
måndag 14 april 13-15
måndag 21 april 17-20

Biblioteket i Nybro

torsdag 21 febr 17-19
torsdag 27 mars 17-19
torsdag 24 april 17-19

Biblioteket i Emmaboda

onsdag 6 febr 17.30-19
onsdag 5 mars 17.30-19
onsdag 2 april 17.30-19

Biblioteket i Torsås

onsdag 13 febr 17-19
onsdag 12 mars 17-19
onsdag 9 april 17-19

Biblioteket i Borgholm

lördag 23 febr 11-13

Biblioteket i Mörbylånga

lördag 2 febr 11-13
lördag 5 april 11-13

Biblioteket i Färjestaden

lördag 1 mars 11-13

Dessutom står våra
resurser till förfogande
för medlemmar i vår
forskarstuga

Skrönan om Per Don och stölden på Flerohopps Järnbruk

av Sven Slättengren och Jan Olof Carlson

Under en lång följd av år har man i dagstidningar och andra utgåvor kunnat läsa om stortjuven Per Don och hans medbrottsling Brita Dådig. Per Don påstods levat under 1800-talets första hälft och vara född i norra delen av Madesjö socken och hade i sin ungdom fått anställning som husar i Kronans tjänst. Han bodde därför i ett husartorp i Norra Madesjö.

Denna uppgift är helt fel då det i Madesjö endast fanns båtmanshåll. I Norra Madesjö hade båtmännen bl.a. namn som Bräm, Gisselberg, Braf och Ankare. Per Don skulle också varit en duktig snickare och ofta blivit anlitad i bygden.

När han träffat Brita Dådig, i berättelserna under något romantiska omständigheter, började han slarva med regementsmötena vilket fick till följd att han blev efterspanad av länsmannen. Han hette Lars Möller och var beskriven som en mycket nitisk sådan. (Länsman på Knalltorp åren 1840-1867.) Per och Brita syntes mera sällan till vid gårdarna i bygden. Däremot saknades allt oftare en höna i hönshuset eller säd i sädbingen och lite av varje som kunde behövas för de båda. Länsman hade, utan spår, slutat att jaga efter dem i de milsvida skogarna. Det påstods att Per Don förövat stölder i kyrkorna i flera församlingar. Men ingen uppgift om i vilka kyrkor stölderna begåtts.

Den mest spektakulära stöld som tillskrevs Per Don var den hos Brukspatronens änka på Flerohopps Järnbruk, Fru Lovisa Hildebrand. Där stals en silversamling och Gamla

Fruns smycken och en stor summa kontanter. Det tog ett halvår att fånga Per Don och Brita Dådig och dom fördes till rannsaktionsfängelset i Wäxjö för det fanns inget annat. Att det inte fanns något annat fängelse är helt fel, från 1852 fanns ett cellfängelse i Kalmar. De skall också ha blivit avrättade i Wäxjö. Hos en del skribenter skall detta ha skett 1842 eller 1843. Andra anger året 1853. Detta är bara en kort beskrivning av vad som skrivits om Per Dons bräder.

Redaktör Werner Andersson i Nybro skrev i början av 1950-talet en lång berättelse om "Stortjuven PER DON en legendarisk gestalt från 1800-talets Madesjö." Denna berättelse finns att låna på Nybro Bibliotek. Det är inte svårt att se att den ligger till grund för efterkommande tidningsartiklar.

Som släktforskare undrade Sven vem denne Per Don var och var han var född. Denna undran motiverades av att händelserna skulle tilldragits i hans hembygd. Självfallet började han efterforskningarna i Madesjö sockens Husförhörslängder och födelseböcker. Någon Per fanns inte där som kunde antagas vara den eftersökte. Namnet Don tolkar vi som soldatnamn. Vid tiden för dessa undersökningar kom en uppgift att Per Don skulle vara bördig från Algutsboda sn. Efter sökning var även detta påstående felaktigt. Lektor Folke Petersson som skrivit om Gårdar i Madesjö och ingående gått igenom kyrkoböcker, domböcker och skattelängder har inte någon notering om någon med namnet Per Don. Han om någon skulle träffat på denne. Wer-

ner Andersson avslutar sin 12 sidor långa redogörelse om Per Don med orden: "Det är med tacksamhet man minns alla de minnesgoda berättare som under 30- och 40-talet berättade om allt detta och genom vars medverkan denna rekonstruktion av händelserna kring Per Don och Brita Dådig kunnat ske.

"Tydligt är allt hörsägen. Inte en enda hänvisning till någon form av protokoll eller register. Men berättelsen är en intressant läsning då den ger en klar bild av hur uppgifterna vandrade i bygderna. En värdefull folklivsbeskrivning. Bästa sättet att finna alla nödvändiga uppgifter om "Husaren" Per Don och hans födelseplats är att söka i Generalmönstringsrullorna. Dessa, för åren 1812-1833, genomsöktes flera gånger utan att finna någon med namnet Per Don. Eksjö Husarförening kontaktades som efter sökning kunde meddela att det inte fanns någon Husar Per Don. Wäxjö Soldatregister hade inte heller någon hjälp att ge.

Som en sista chans ringde Sven upp Smålands Båtmansregister med fråga om det kunde finnas någon Per Don i detta. Men inte heller här fanns det namnet. Efter dessa motgångar fick jag frågan om uppslag. Detta var mycket intressant att få medverka i. Vi började söka om inbrottet på Flerohopps Järnbruk. En säker källa borde vara dom-böckerna. Trots att vi börjat undra över varför ingen Per Don fanns i några register sökte vi få klarhet om inbrottet. Någon har ju har förövat detta.

I Flerohoppskrönikan av Bengt Bolander anges att 1843 var ett dåligt år för Järnbruket så Fru Lovisa var nedstämd i humöret och bättre blev det inte då hon en tid senare

under en natt blev bestulen på hela sitt stora innehav av äkta silver och smycken samt även kontanter. Detta verkade vara säkra uppgifter att utgå ifrån.

Men genomgång av 62 filmkort från Svar i Ramsle om 100 sid/kort gav inget besked om Per Don eller stölden hos Gamla Fru Lovisa Hildebrand. I Madesjö Sockens Historia del 2 finns en artikel av Fru Ebba Grenholm om Livet på Flerohopps Bruk under "Gamla Fruns tid". Ebba Grenholm är barnbarnsbarn till Lovisa Hildebrand I artikeln beskrivs att Fru Lovisa inte var riktigt nöjd med brukets skötsel. Hon tyckte att tiderna försämrats och människorna med den. Rätt bitter var hon när tjuvar 1853 bröt sig in i hennes hem och stal hennes smycken, silver och reda pengar.

Av denna årsuppgift åkte vi till Kalmar bibliotek för att söka i filmerna för åren 1853-1854. Efter någon timma i lärummet fick vi besök av Historieforskaren Kurt Lundgren från Kalmar som ville höra vad vi hade för sökande. Efter att vi redogjort i korta drag att vi sökte om dödsdomen för Per Don föreslog han att vi skulle "gå bakvägen". Blev han dömd i Södra Möre Häradsrätt skulle han även bli avrättad där då det fanns en plats för detta. Hade tingsrätten dömt honom till avrättning måste domen underställas Göta Hovrätt Fråga där om han finns på listan över avrättade !

Detta var en värdefull upplysning. Ett samtal till Göta Hovrätt gav en mycket intresserad och hjälpsam kontakt i Arkivarie Stig Ove Visberg. Han kunde efter ett par dagar upplysa att någon Per Don inte fanns bland de avrättade trots sökning genom flera år. En kommentar var - "denne person kanske bara var en sagofigur med tanke på alla beskrivningar om hans bravader i socknen." Härefter var vi ganska säkra på att någon Per Don aldrig funnits i verkligheten - bara i sockenbornas fantasi och skvaller. Rykte föder rykte. Vi har två samstämmiga släktrönikor som be-

skriver händelser med järnbruket och stölden men skiljer sig med 10 år i tiden. Ingen av dem nämner Per Don som förövaren.

Efter detta står den stora frågan kvar. Vem förövalde inbrottet på Flerohopps Järnbruk 1853? För att åter söka svar om detta beställde vi filmer med domstolsprotokoll från Biblioteket i Kalmar. Det var "Renoverade" domstolsprotokoll för en lång period av Södra Möre Hd:s domböcker. De är mera lättlästa än filmade originalhandlingar från ett otal inlagor till tingsrätten. Efter genomgång av filmerna för 1853 och 1854 stod vi fortfarande på samma punkt. Inte ett ord om Per Don eller någon stöld på Flerohopps Järnbruk.

Nog är det märkligt. Här har vi en mycket spektakulär stöld av gammalt silver, smycken och en okänd summa kontanter. Det är inte troligt att den drabbade underlåtit att söka lagens hjälp för detta. Vi har också den erkänt nitiske länsmanen Lars Möller. Men inte ett ord i något Tingsrättsprotokoll!! Drygt 8000 sidor av domböcker är genomgångna plus de tidigare omnämnda olika registren och kyrkoböcker. Vi har också genomlett filmade årgångar av Barometern för åren 1853 till 1855, efter eventuella tingsreferat eller brottsnotiser. Inget av detta fanns som gällde stölden på Flerohopps Järnbruk.

Fru Ebba Grenholms berättelse om Livet på Flerohopps Bruk börjar med orden "Riksantikvarie Bror Emil Hildebrand skriver i sin Självbiografi om sitt barndomshem Flerohopp." Kunde det möjligen finnas någon notering om stölden hos hans moder i denna biografien?? Vi sökte på biblioteket efter denna självbiografi men fann att den inte var publicerad. Självbiografien som är handskriven ägdes tidigare av Professor Bengt Hildebrand och blev överlämnad till Universitetsbiblioteket i Lund. Det finns även kopior hos Arkivet för Riksantikvarieembetet i Stockholm.

Det i Lund arkiverade under rub-

riken Hildebrand omfattar hela 20 hyllmeter.

Den eftersökta *Lefnadsbeskrifning* av Bror Emil Hildebrand beskriver mest ungdomstiden på Flerohopp fram till flyttningen till Stockholm och en del av yrkeslivet och omfattar 300 sidor.

Bibliotekarien Eric Nicander som var mycket välvillig och intresserad började söka åt oss efter att fått sig föredraget om Per Don och vad vi hoppas finna om stölden. Han meddelade tyvärr att det inte fanns några uppgifter att tillgå då det var en lucka i berättelsen för året 1853.... Någon förklaring till detta är inte noterad. Kanske doldes där en hemlighet.

Av Eric Nicander fick vi förslaget att kontakta en son till Ebba Grenholm, Lennart Grenholm boende i Stockholm som efter föredragning lovade att kontakta sin syster boende i Värmland. Hon var den som hade hand om bevarad korrespondans av Fru Lovisa Hildebrand. Förhoppningen var att det skulle finnas något om stölden i denna. Tyvärr kom beskedet att det inte fanns några upplysningar. Några flera källor att söka i finns inte.

Säkert är det många som vill hålla fast vid berättelsen om Per Don, vilket de gärna må göra. En berättelse som levat sitt eget liv i bygderna i kanske 100 år skall inte på något sätt negligeras, den hör till folkloren. Att den innehåller ett faktiskt brott ger den en särprägel. Om när hur och varför denna historia började får vi nog aldrig veta. Vi tror dock att det här redovisade skall markera skillnaden mellan skröna och fakta.

Som synes i text och Källförteckning har hjälpsamheten varit stor för vår forskning vilket vi är mycket tack-samma för.

Nybro den 9 oktober 2006

Källor:

Werner Andersson ” Stortjuven PER DON”.

Se även Hembygdskrönika 2007.

Barometern 1853-1855

Barometern 24/4 1990

Bengt Bolander Flerohoppskrönika

Ebba Grenholm ”Din tillgivna Ebba”
: Källförteckningen.

Madesjö Sockens Historia del 2

Livet på Flerohopp Bruk

Folke Petersson: Gårdar i Madesjö

Vi Smälänningar april 1984

Östra Småland 20/7, 25/7,14/8 2002

Eksjö Husarförenings register /

Anders Nordström

Generalmönstringsrullor 1812-1833

Smålands Båtsmansregister /

Lars Osvald

Wäxjö Soldatregister /

Jörgen Sjöblom

Algutsboda Sockens Kyrkoböcker

Madesjö Sockens Kyrkoböcker

Göta Hovrätts Arkiv /

Stig Ove Visberg

Södra Möre Häradsrätt

Domböcker 1843, 1844

Södra Möre Häradsrätt

Redigerade Domböcker 1853,1854

Universitetsbiblioteket i Lund /

Eric Nicander

Guldkorn på internet

Sveriges församlingar

Skatteförvaltningen gav ut denna i tryckt form 1989 och som är ett oskattbart hjälpmedel finns sedan en tid tillbaka på nätet. Tyvärr så är länken ganska lång och besvärlig.

<http://www.skatteverket.se/folkbokforing/sverigesforsamlingargenomtidera.4.18e1b10334ebe8bc80003817.html>

Tabellverket 1749-1859

En intressant databas där man kan leta på diverse data (folkmängd och mortalitet).

<http://www.ddb.umu.se/visualisering/Tabverk/Start>

Konvertera mått och vikt

Mått och viktenheter träffar man alltid på i olika sammanhang och det är ju inte allti man förstår hur mycket eller lite det är. Du kan också översätta engelska och amerikanska måttenheter till svenska.

http://hemsidor.torget.se/users/b/bohjohan/convert/conv_s.htm

Kalmar - Ölands Bokbindarsällskap

Du kanske ska börja binda in dina släktutredningar. Ta då en titt på den här sidan, så får du lite tips. De har även kurser som du kan gå med i.

<http://www.bokbindare.org/>

Folkklivsarkivet i Lund

har en hel del att erbjuda. Bl.a. en databas med lite allt möjligt. När jag sökte på Öland, så fick jag 47 träffar.

<http://etnhum.etn.lu.se/arkiv/>

Födelsedagar

Den här sidan har en bra databas att ta reda på födelsedagar och adresser för folk. Du måste registrera dig för att få fullständiga data, men det kostar ingenting.

<http://www.birthday.se/>

Se till att skriva av dem rätt och spara den sedan som favoriter.

Vet du om några bra sidor på nätet?

Skriv och tipsa!!

Du hittar väl till vår egen hemsida på internet

<http://www.klgf.com>

Där får du den senaste informationen om vår verksamhet.

Sidan uppdateras ständigt.

Besök oss minst en gång i veckan, om du vill ha den senaste informationen.

Skonerten AMY av Kalmar

av Jan-Olof Carlsson

Vid besök hos morfar i Berga i mitten av 1940-talet hände det ofta att jag fick låna en gammal kikare. Med den kunde jag bl.a. följa Saab B 17 från F 12, när de flög över Berga.

Jag frågade en gång mormor om varifrån kikaren kom och hon svarade bara helt kort att den kom från en sjökapt. Efter deras bortgång kom kikaren i min ägo tillsammans med en stor tubkikare som jag inte tidigare kände till.

Under senare års släktforskning hittades i ett gammalt fotoalbum en bild med en besättning på en segelskuta med två master. Där var sex personer. Kunde de ha samband med kikaren och ett uttalande, som min kusin Göran hört av mormor/farmor Maria någon gång på 1950-talet:

”- Nu är det äntligen betalat” ?

Hur fick slaktaren Albert Håkansson dessa kikare – och när?

Vad var det som var slutbetalat?

Kan fotografiet på besättningen vara början till svar på frågorna?

Ett uppvisande av fotot på Kalmar Sjöfartsmuseum gav intressant gensvar:

- Detta kort känner jag igen, utbrast Göran Köhler, vi har det inramat i arkivet.

Vid återbesöket efter en vecka så hade han kopierat texten på ramens baksida. Där var Sjöfartsmuseets registernummer, KSM 2704 och följande text noterad:

Skonertskeppet Amy av Kalmar 1898. Kapt. Nilsson, som senare blev förrådsförvaltare i Kalmar Hamn.

Sittande från höger: Gottfrid Sjögren, Styrman. Axel Idestrom, Matros, Mörbylånga. Oskar Andersson, matros, Kalmar.

Stående från höger: Karl Sjökröna, matros, Kalmar. Ernst Andersson, matros, Kalmar. Ossian Pettersson, Kalmar.

Hr. Ernst Andersson är den ende överlevande av dessa och har skänkt denna tavla i juni 1952.

(Axel Idestrom drunknade 13/11 1901 endast 26 år gammal, min notering)

Datumet för Axel Idestroms bortgång bekräftar att fotot är från 1898. Viktigt att minnas är att Albert Håkansson vigdes med Maria Åberg år 1903.

I Ölandsbladet läste jag om Hembygds museet i Degerhamn. Där finns många fotografier och uppgifter om kustsjöfarten i Kalmarsund. Ett telefonsamtal med Henry Claesson på museet gav flera intressanta uppgifter och intryck.

Det fanns en ”Amy” från Drag, kanske det var samma båt. Claesson uppgav att det var viktigt med fartygets Reg.nr., för att fastställa rätt fartyg. Ett trevligt besök i Degerhamn gav flera uppslag samt en lista med data om Amy av Drag och även en kopia av en gammal tidningsbild med galeasen Amy av Drag.

Data för AMY av Drag:
Reg.nr. 1855 (Kjerstine Marie)
1856 Tillverkad Jakt i Thisted, Danmark
1886 Brantevik (Amy)
1905 Nils Johan Pettersson, Källa, Öland
1906 Förbyggd, Saltviks Varv, N.J. Pettersson

1908 Magnus Berg, Kåseberga
1910 Maskin 25 hk, Ystad Varv
1913 Magnus Nilsson, Påskallavik
1930 Gustav Harald Robert Johansson, Drag
1933 Förbyggd, Saltviks Varv
1939 Förbyggd, Ekenäs Varv
1949 Ny motor, 50 hk

Ett besök hos Ryssby Hembygdsförening gav uppgifter om Amy av Drag. Längden var 19,45 m, bredden 5,79 m samt djupgående 2,40 m.

En jämförelse av årtalen för de olika ”Amy” visar att det funnits två olika fartyg med samma namn i Kalmar-sund. Vid samtal med Nils Gustavsson på Kalmar Sjöfartsmuseum, uppmanade han mig att kontrollera efter rätt Amy.

Jag ringde till författaren Anders Nilson i Himmelsberga med förhoppningen att han kunde veta något om segelsjöfarten i Kalmar. Så var inte fallet, men han gav rådet att söka hos Båtologen i Helsingborg. Efter två veckor kom ett brev med Amys historia:

AMY byggdes 1854 i Charleston, South Carolina, USA som bark-skepp, förmodligen för amerikansk räkning.

År 1874 inköptes hon, liggande i London, av N. Krogsgaard, Randers, Danmark.

Ny ägare 1877 blev partsrederiet Th. Södring, Köpenhamn.

År 1833 inköptes hon till Sverige av Skeppsredare Gustaf Sjöberg, Malmö och fick även nu behålla namnet AMY.

Någon gång på 1880-talet blev fartyget nedriggat från bark till skonertskepp, d.v.s. man plockade bort rårna på stormasten. AMY hade tre master.

1891 inköptes hon till Kalmar av A. Gustafsson med A. Bökberg som befälhavare.

Handlanden Peter Gustaf Gustafsson i Kalmar tog över ägandet efter något år.

Den 2 april 1894 köpte Faktorn Frans O. Gustafsson, Kalmar 1/3 för 2.666 kr och 67 öre och blev då huvudägare.

Den 9 oktober 1902 såldes Amy för 1.800 kr till Magnus Olsson, Råå för upphuggning och den verkställdes vintern 1902-03.

AMY mätte 228 bruttoton, 202 nettoton och lastade ca 375 ton d.w. Hennes dimensioner var 33,98 x 7,79 x 3,25 m.

Alla uppgifter om de båda fartygen AMY är mycket intressanta och det har varit mycket roligt att forska fram alla fakta. De har dock inte det minsta att göra med de två kikarna och den avslutade betalningen. Det har istället kommit en ny fråga:

KLGF-bladet Nr 65, Nov 2007

Vad finns det för samband mellan min morfar Albert Håkansson och besättningen på fotografiet?

Jag har inte funnit något svar, men vi har fått lite sjöfartshistoria.

Nybro i november 2007.

Källor:

Kalmar Sjöfartsmuseum
Degerhamns Hembygds museum
Mörbylånga död- och begr.-bok
Ryssby Hembygds museum
Anders Nilsson: Öländska segel
Båtologen, Helsingborg. Tomas Johansson

Bilden har tidigare varit publicerad i KLGF-bladet Nr 58, men då visste Jan-Olof ingenting om besättningen.

Red.

Har du också en liknande historia?

Skicka in din berättelse så publicerar vi den. Du kanske har egna barndomsminnen, eller något dina föräldrar har berättat för dig.

Det kan ge en skjuts framåt för din egen forskning.

Stående från höger: Karl Sjökröna, matros, Kalmar. Ernst Andersson, matros, Kalmar. Ossian Pettersson, Kalmar.
Sittande från höger: Gottfrid Sjögren, Styrman. Axel Idestrom, Matros, Mörbylånga. Oskar Andersson, matros, Kalmar.

Referat från Höstträffen på Högalid den 20 oktober

I en välfylld aula på Högalid startade KLGf's Höstträff den 20 oktober med ett uppskattat föredrag kallat

Till nytta och glädje för forskaren. - Olika exempel på vad man kan hitta i landsarkivets samlingar.

Föredragare var arkivarie **Rolf Johansson** från *Lunds landsarkiv*. Arkivets upptagningsområde är Skåne, Halland och Blekinge och är arkivmyndighet för lokala, regionala och statliga myndigheter. Beskrivna arkiv och tips gäller dock för de flesta landsarkiv i landet.

Några tips:

- Originalhandling på landsarkivet och bilagor till kyrkoarkivens Födda/Döpta kan ge ytterligare intressant information. Prästen kan där ha skrivit in personliga synpunkter/aneddoter.

- Domkapitlets arkiv ger, med äktenskapshandlingar som utgångspunkt, information om t.ex. skilsmässa, brottsmål, trätomål samt skrivelser

till Kungl. Majt om tillstånd till äktenskap.

Präst/biskopsvisitationer och uppgifter som saknas i bortkomna kyrkböcker.

Hospital- och fattigvårdsprotokoll.. t.ex. Barnmorskejournaler (kan finnas på olika arkiv) med detaljerade uppgifter kring födslar, dock ej uppgifter på fäder till "oäkta" barn.

Förteckning på döva och stumma.

- Skolarkiv för statliga skolor fram till 1969.

Lärar- och elevförteckningar. Studentuppsatser. (Se upp med olika betygskalor!)

Hermodshandlingar.

- Länstyrelsens arkiv.

- Häradsrättsprotokoll fram till 1970. Rådhusprotokoll för städer.

Lagfarts- och Förmyndarprotokoll, Bouppteckningar med arvingar och släktklenoder fr. o. m. 1600-talet. Obs. bouppteckningar upprättades endast för ca 25% av befolkningen och de kan av olika anledningar vara upprättade först upp till 10 år efter dödsfallet.

Undantagskontrakt.

Konkursakter. Ibland registrerade på data för sökning.

Kronofogdens arkiv med exekutionsprotokoll, fastighetsregister och restlängder.

Fastighetsförsäljningar.

Gästgiveriedagböcker med uppgifter om skjutsar, passagerare och resmål.

- Sjömanshusarkiv med register till påmönstringsliggare, fartygsnamn och avmönstringshamn.

Sjömansuppgifter i rullor, en för varje år.

De sista sjömanshusen lades ner 1972.

- Sök i www.statensarkiv.se för att läsa om statliga arkiv.

Riksarkivet ansvarar för Nationell Arkivdatabas NAD och har utgivit CD-romskivan NAD1998 - lokal för sökning av arkiv.

I fritextruta söker man på ord från text t.ex. "smed" och hänvisning sker till ansvarigt landsarkiv för vidare sökning mot landsdel och ort.

Ge aldrig upp, leta i olika arkiv. Börja med att titta i förteckning eller register om sådana finns. I t.ex. Lunds landsarkiv finns 5 hyllmil med dokument.

Gösta

Nästa föreläsare var

Peter I:son Fröberg, tidigare chefsredaktör för *Smålands-Bladet* och han kåserade om

Att släktforska med hjälp av tidningar

Tidigare kunde dessa fritt studeras på tidningsredaktionerna, men den möjligheten är i dag tyvärr starkt begränsad.

Tidningarnas bildarkiv, av bilder med anteckningar på baksidan om motivet och datum, har samtidigt i hög grad rensats ut, vilket inte är till gagn för släktforskaren som dock inte ska ge upp då "tidningsläggen" är bättre arkiverade.

Gösta

Foto: Jan Jutefors

Sista föreläsaren för dagen var arkivarie **Magdalena Jonsson** på *Kalmar Läns Museum*, och hennes föreläsning handlade om

Kvinnors liv under indelningsverkets tid

Peter tog upp tidningarnas historiska bakgrund och beskrev vår första tidning "Post och Inrikes tidningar" från 1645 och som fortfarande ges ut, nu med Svenska Akademin som ägare.

Den gavs ut i bokform och såldes i affärer, huvudsakligen i hamnstäder.

Innehållet skiljde sig från dagens tidningar som koncentrerar sig på nyheter och reportage.

Nyhetsflödet var ytterst begränsat på den tiden. T.ex. tog nyheten om Gustav II Adolfs död, i slaget vid Lützen 1632, två månader att nå Sverige.

År 1766 kom den första tryckfrihetsförordningen och många nya tidningar startades upp.

Kyrkan fick fortfarande ostraffat inte kritiseras.

Aftonbladet grundades 1830 av Lars Johan Hierta och 1836 gavs *Kalmar-Bladet* ut.

Gamla tidningsutgåvor kan i dag läsas på biblioteken på mikrokort.

Hon berättade att hon just nu arbetar med gravstensinventering. Tillsammans med Peter Danielsson har hon skrivit boken om indelningsverket.

Feminister vill gärna göra kvinnors liv till elände, men det har inte bara varit så. Byråkratisering förekom även på 1600-talet. Var du kvinna och prästdotter skulle du vara på ett visst sätt. Mannen var utåtriktad och var stundtals borta från gården, medan kvinnan var hemma och fick ta hand om barn, hem och gård. För män var det otänkbart att göra kvinnojobb, men kvinnor var ofta tvungna att delta i manligt jobb.

Ett väl fungerande äktenskap var en förutsättning för att få ett jordbruk att fungera. Kvinnan var verkligen inte betydelslös. Hennes ställning var odiskutabel. Hon skulle vara gudfruktig och sparsam.

När mannen var borta fick hon ta hela ansvaret. Det gällde framför allt soldathustrun. Mannen i krig gjorde en bra förtjänst och hustrun fick förvalta. Det gällde högre befäl, som hade gods eller slott. Välbärgad änka gifte oftast inte om sig, vilket var näst intill en nödvändighet för soldatänkan. Annars fick hon lämna soldatorpet och stod därmed utan försörjning. Hon var ålagd att med hjälp av barnen sköta torpet, djurhållning och spannmålsodling.

Värvade soldater fick ta med hustru och barn i fält. En del kvinnor följde frivilligt med som marketenterskor, bagerskor och annat tjänstefolk. Det finns exempel på kvinnor, som klädde ut sig till män och t.o.m. gifte sig med en kvinna.

Alla i Crafoord-släkten härstammar från Karolina Christina, som gifte sig Crafoord och bodde på gård i Hälleberga. Hon blev tidigt änka med 8 barn varav 5 söner, vilka fick studera. Hon skötte gården själv i 30 år och sen tog en dotter över skötseln i 20 år. I 50 år hade gården kvinnligt styre.

Staten ansåg, att soldater skulle vara gifta, då kvinnor höll ordning på torpet. Därför gifte sig soldater tidigare än bönder.

Tack vare kvinnor höll stormaktsväldet längre.

Alva

Vad är gravrätt

och vad händer då gravrättstiden går ut eller gravrätten återlämnas?

Bestämmelser om gravrätt regleras i begravningslagen.

Grundläggande är att gravrätt bara får utövas av den som i gravbok/gravregister är antecknad som innehavare av gravrätten. Det är innehavaren (innehavarna) av gravrätten som ansvarar för gravplats och gravanordning under en upplåtelsestid.

Högst 50 år

Upplåtelsestiden (gravrättstiden) är minst 15 år och högst 50 år. Har ingen upplåtelsestid bestämts, varar upplåtelsen i 25 år. När upplåtelsestiden en gång är på väg att löpa ut, under rättar upplåtaren i god tid gravrättsinnehavaren om förutsättningarna för en ny upplåtelse. Gravrätten får dock inte övergå till någon som inte är villig att överta den.

Skulle gravrättsinnehavare skriftligt avsäga sig sin gravrätt, är denne i juridisk mening ännu under sex månader ägare till sin gravanordning. Det som gravrättsinnehavaren inte har fört bort från gravplatsen inom sex månader efter gravrättens upp-

hörande tillfaller upplåtaren. Efter avsägelse finns således en "ängertid" om sex månader, om vederbörande/andra anhöriga önskar återta/överta gravrätten. Under denna tid kan också den avsägande gravrättsinnehavaren ansöka hos huvudmannen om att själv få ta bort sin gravanordning. Juridiskt byter således en gravanordning ägare sex månader efter att någon avsagt sig sin gravrätt.

Kulturhistoriskt värde

Om en gravanordning på detta sätt tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde, bör den bevaras för framtiden och om möjligt på gravplatsen. Kostnader för bevarande av kulturhistoriska värden uttas via begravningsavgiften. Övriga gravanordningar har huvudmannen möjlighet att exempelvis genom omslipning återanvända, eller i enskilda fall avlägsna - om den till exempel är odubbad.

Uppdaterade gravböcker

Före den 1.april 1991 fanns ingen skyldighet för gravrättsinnehavare

att anmäla sitt gravrättsinnehav till huvudmannen för begravningsverksamheten och huvudmannen hade heller inga bra rutiner för att samla in sådana uppgifter. För att gravböcker skall vara ordentligt uppdaterade vill förvaltningen ibland komma i kontakt med anhöriga eller andra som känner till den/dem som är gravsatta, vilket är anledningen till de små gröna skyltar som ibland står på gravplatser.

Gravfrid

När en gravrätt återlämnats, är huvudmannen alltid skyldig att behålla själva gravplatsen under minst 25 år från gravsättningen (gravfrid) till förmån för den som senast har gravsatts där.

Har Du frågor kring gravrätt och gravrättstid, kan Du få mer information från Din pastorsexpedition.

Karl Ekwall

Kyrkogårdsnämnden

Södra Ölands Kyrkliga Samfällighet

Hittar du en sådan här grön skylt vid en grav som du har anknytning till, så kontakta kyrkogårdsförvaltningen.

Artikeln har tidigare varit införd i KÄLLAN Hösten 2007 (nr 3, 2007).

Församlingstidning för Svenska Kyrkan på Öland

Foto: Jan Jutefors

ER-sjön i Emmaboda

av Birgitta Berkemar

Alla vet väl vad ER-sjön i Emmaboda är! Men vet alla varför den heter ER-sjön? Denna vackra plats i centrala Emmaboda, där just nu så populära sjönära hus byggs.

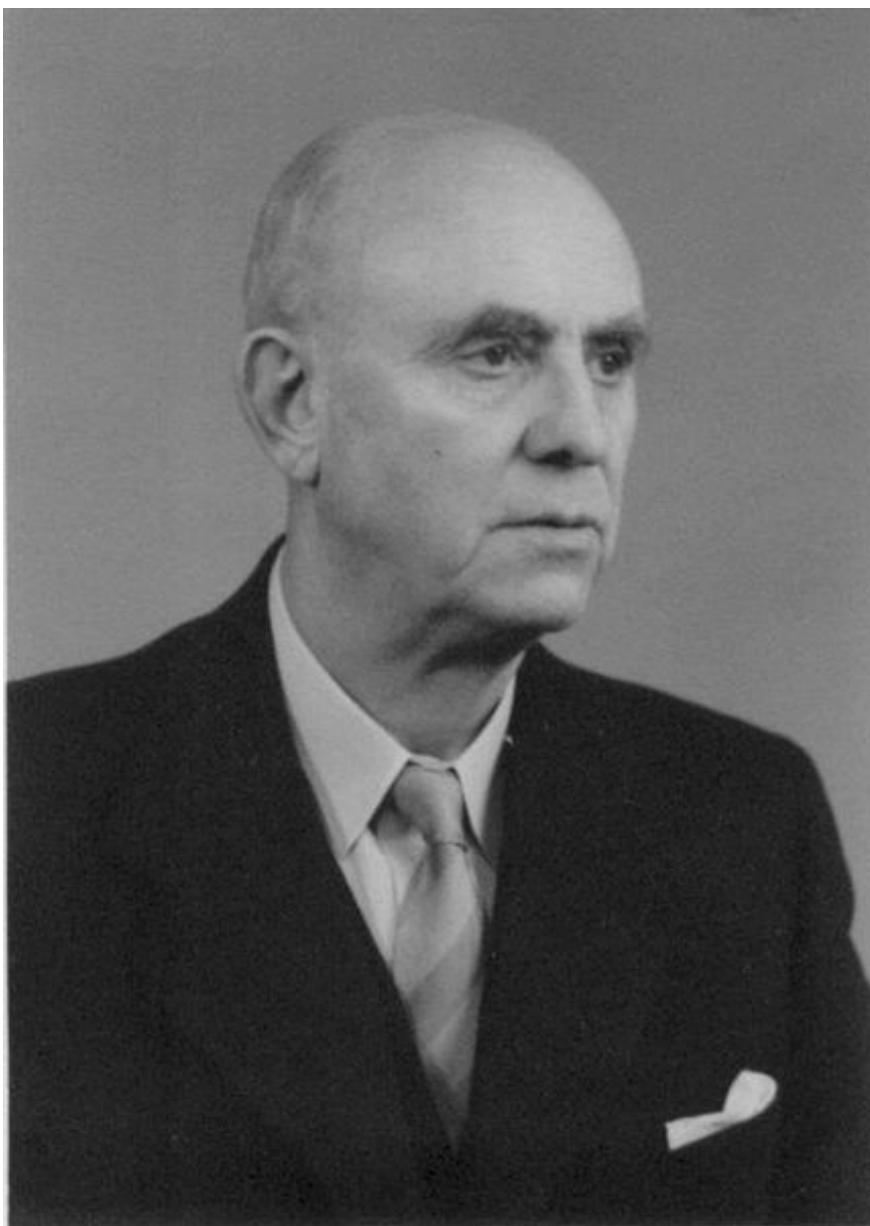
Sjön kom till för ungefär 50 år sedan efter att en av Emmabodas initiativrika män gjort sitt namn odödligt genom att i april 1946 donera 100 000 kr – en ansevärd summa på den tiden – för att en utgrävning skulle ske av Bjurbäcken och sankmarkerna däromkring.

Från början hade Emmaboda bara ett öppet vatten – det var Bjurbäcken, där man knappt kunde bada. På 30-talet tillsattes en kommitté som skulle utreda frågan om ett friluftsbad. Efter många turer beslöt man sig för att gräva ut Bjurbäcken väster om Storgatan och Oxhöljet. Men planerna lades på hyllan. Projektet blev mycket dyrt. I stället tänkte man göra en badplats vid det s.k. Loafallet fyra kilometer utanför samhället.

Donationen kom väl till pass. 1952 fick man vattendomstolens godkännande och arbetet började.

Arbetet blev klart 1955 och invigdes på våren under mycken pompa och ståt med dåvarande landshövdingen Ruben Wagnsson som högtidstalare.

Under våren fylldes sjön med vatten till högsta tillåtna nivå, 119,25 meter över havet. Sommaren 1955 badade man i sjön, men redan nästa sommar var man tvungna att införa badförbud, då avrinningen inte var tillräckligt stor för att vattnet skulle kunna hålla sig något sånär badvänligt. Då var i alla fall Loafallet klart och badsugna emmabodabor fick bege sig dit för ett dopp – det var innan simhallen och andra nymoderniteter blev uppfunna.

ER (Erik Reinhold)

Mycken glädje har ER-sjön i vart fall gett ortsbefolkningen genom åren.

Erik Reinhold Johansson var min svärmors äldste bror. Han föddes 1887 i Brändetorp, Algutsboda. Fadern, Aron Amandus Johansson, var lantbrukare och sågverksinnehavare. Modern kom från Lilla Gangsmad, Madesjö och hette Emilia Christina Johannesdotter.

1890-1895 föddes fyra syskon. Familjen hade då flyttat till Lindeshult, Algutsboda.

Åtta år gammal blev Erik moderlös och även yngsta system avled. Fadern då fick hjälp av sin kusin Klara Helena Samuelsdotter att klara barn och hem. Så småningom gifte sig kusinerna och familjen blev stor. Tio barn föddes, däribland min svärmor.

Erik Reinold arbetade ett par år hos fadern och därefter skaffade han sig utbildning. Han gick på folkhögskola i Grimslöv och handelsskola i Malmö. Vid 25 års ålder började han sin så framgångsrika karriär. Tillsammans med två kompanjoner startade han då en cykelverkstad i Nybro och en affär i Algutsboda. Han började uppfinna praktiska och "oumbärliga" saker, som han tog patent på.

Efter Nybroåren övergick han till försäljningsarbete och var snart en av Munktells framgångsrikaste försäljare.

1925 köpte han tomten efter den nerbrunna tändsticksfabriken på Storgatan i Emmaboda och startade en bilfirma. Han hade Volvoagentur och 1933 övertog han även Volvos försäljningsställe i Växjö och drev som filial till 1944.

Han byggde sig ett ståtligt hus i Emmaboda vid Storgatan där han

skulle fått en vacker utsikt över sjön. Nu delar huset tomt med pingskyrkan. 1936 gifte han sig med sjuksköterskan Elsa Jeppsson från Lund. De fick inga egna barn, men tog under kriget hand om två finska barn.

1946 avvecklade Erik Reinold sina affärer för att helt kunna ägna sig åt sin hobby, jakt och fiske. Han köpte tre gårdar i Långasjö socken, Totamåla, Bågsjö och Blackamåla.

Totamåla kan spåras till 1500-talet. Under några år från 1618 ägdes gården av Gustaf II Adolf. 1630 övergick den Kronan och användes för militära ändamål till 1899.

På ägorna invid sjön Flaken lät Erik Reinold bygga en jaktstuga. Där har även vi tillbringat en hel del tid så länge stugan var i släktens ägo. Ett resultat av Erik Reinolds jaktlycka finns numera att beskåda i vår trappa; ett ståtligt älghuvud.

Erik Reinold var en framstående man i Emmaboda kommun. Flera perioder tillhörde han kommunalfullmäktige och kommunalnämnd. De flesta kommitteer och styrelser har tagit hans krafter i anspråk och han var då invald som högers representant.

1954 avled han endast 67 år gammal. Han fick aldrig se "sin" sjö, ER-sjön i färdigt skick.

Det hade varit roligt att få träffa honom. Otaliga är de minnen av honom i släkten som har gått vidare till senare generationer.

Lindehult, Algutsboda 1893. Erik Reinhold är gossen som är nr tre från vänster.

Algutsrums kyrka - ett pålitligt riktmärke under många år

av Gullan Olsson

Sjömannen Anders Julin föddes på kyrkbacken i Algutsrum 1871. Föräldrarna var skräddaren Anders Peter Julin och Johanna Nilsson.

1890 blir Anders inskriven på sjömanshemmet i Kalmar och året därpå beslutar han sig för att emigrera till Amerika. Äldsta systemen Tekla, min mans farmor, har redan emigrerat och senare skulle ytterligare fyra syskon emigrera.

Anders känner sig hemma på ostkusten vid havet och bildar familj med svenskan Augusta Sandberg född i Ystad. Familjen får dottern Viola, 1902-2003, vilken kom att få ett långt liv.

Violas dotter Lois och hennes make har länge varit intresserade av släkten. 1993 bestämmer de sig för att åka till Sverige och leta efter spår av släkten. När bussresan slutar i Köpenhamn, bestämmer de sig för att stanna ytterligare en vecka. De hyr bil och kör mot Öland.

Innan de lämnade staten New York hade modern Viola gett dem goda råd inför resan. Hon sa att när ni kommer till Kalmar, så ser ni en kyrka som ligger mittemot Kalmar. Dit ska ni resa, för far har sagt att han är född i byn som ligger mittemot Kalmar.

Det var inga problem att följa anvisningarna. Lois kommer till Algutsrums kyrka och kyrkogården. Det var inte så lätt att hitta bland alla gravstenar. Här finns två stora gravstenar över Anders Julins föräldrar och brodern kapten Rickard Julin.

Vid kontakt med en kyrkogårdsbesökare, som förstod att de var amerikanare och hade rest långt, föreslog han att de skulle ta kontakt med amerikanaren Wilbur Smith som bor granne med kyrkan och vistades där just nu.

Wilbur var inte hemma för tillfället, men finner ett meddelande på dörren när han kommer hem. Wilbur ringer oss i Arontorp och säger att han fått meddelande från amerikanare på besök. Vilka kan de vara?

Senare ringer Wilbur och ber oss komma för att se vem som kommit. Lois berättar för Wilbur att hon är barnbarn till Anders Julin. Wilbur berättar för Lois att han är son till Anna Julin! Här möts två amerikanare som aldrig hört talas om varann fastän de är så nära släkt. Anna Julin var ju Anders Julins 12 år yngre syster.

Nu fanns det mycket att tala om och min forskning om släkten studerades. Sverigeresans avslutades med ett besök på Emigrantinstitutet i Växjö och i resväskan fanns släktutredningar och foton på överraskande släktingar på Öland.

Lois skickade jultrevor i flera år. De sista åren har jultrevoren uteblivit ...

